

Мр Маја Лукић,

адвокат *

РЕЗЕРВЕ И ИНТЕРПРЕТАТИВНЕ ИЗЈАВЕ – ПОЈАМ И МОГУЋНОСТ ЊИХОВЕ ПРИМЕНЕ НА СПОРАЗУМ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ

Србија је у априлу 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, као уговор с потенцијалом да произведе далекосежне последице. Имајући у виду интензивне политичке и стручне расправе које су, уз довођење у сумњу и самог постојања Уговора, посебно усмерене на једну његову одредбу – чл. 135. ст. 2, који се односи на Косово и Метохију – намеће се потреба да се размотре механизми резерви и интерпретативних изјава, као и могућности њихове примене на овај Споразум. Будући да је институт резерви далеко разрађенији, као и да има карактер основног у односу на интерпретативне изјаве, у првом делу рада се том институту посвећује сразмерно већа пажња, потом се разматра појам интерпретативних изјава, у трећем делу су разграничена ова два института, а у завршном делу рада се анализира могућност примене интерпретативне изјаве на поменути Споразум о стабилизацији и придруживању. На питање правне природе овог Споразума понуђен је одговор да се ради о мешовитом уговору.

Кључне речи: *Резерве. – Интерпретативне изјаве. – Споразум о стабилизацији и придруживању.*

Три Бечке конвенције (Бечка конвенција о уговорном праву, из 1969. године, Бечка конвенција о сукцесији држава у погледу уговора, из 1978. године, и Бечка конвенција о праву уговора између држава и међународних организација или између међународних организација, из 1986. године)¹ које чине кодификацију права међународних

* Аутор је стекла степен магистра правних наука и уписала докторске студије на Универзитету Париз I, Пантеон – Сорбона (*Paris I – Panthéon, Sorbonne*).

¹ Бечку конвенцију о уговорном праву СФРЈ је потписала као један од иницијалних потписника 23. маја 1969, а ратификовала 27. августа 1970. године, *Службени лист СФРЈ, Међународни уговори и други споразуми*, бр. 30/72; Бечку конвенцију о сукцесији држава у односу на уговоре од 23. августа 1978. године, СФРЈ је

уговора, садрже основна правила о резервама. С обзиром на честе проблеме у пракси по питању резерви у међународном уговорном праву, Комисија за међународно право УН је 1993. године поново започела расправу о овој контроверзној и комплексној установи.

У првом делу текста одређен је појам резерви, док други део рада посвећује пажњу интерпретативним изјавама као институту који је у односу на резерве још мање изграђен. Акцент је стављен на разграничење два механизма у пракси, што је приказано у трећем делу.

Четврти део је посвећен могућности примене интерпретативне изјаве у циљу превазилажења контроверзи насталих поводом чл. 135. ст. 2. Споразума о стабилизацији и придруживању, који је Србија потписала са Европском унијом, а који се односи на Косово и Метохију.

1. РЕЗЕРВЕ

1.1. Порекло

Питање резерви на међународне уговоре је извор контроверзи од кад је први пут постављено унутар Друштва народа и Панамеричке уније. Прве резерве вероватно су оне стављене 1815. године након Бечког конгреса. Пре Првог светског рата поставила су се питања такве врсте у односу на хашке конвенције о праву оружаног сукоба из 1899. и 1907. године. Традиционално правило, које је до Другог светског рата и непосредно након њега било поштовано свуда осим у Панамеричкој унији, било је да све стране једног вишестраног уговора морају бити сагласне о стављеној резерви, тако да је Генерални секретар УН наставио праксу из Друштва народа да сваку изражену резерву преноси свим уговорним странама.²

У оквиру своје улоге депозитара вишестраних уговора, Друштво народа је допуштало само резерве прихваћене од стране свих уговорних страна, а у супротном се и према резервама и према потписима и ратификацијама уз које су изражене односило као према непосредно

потписала 6. фебруара 1979, а рафитиковала 28. априла 1980, *Службени лист СФРЈ, Међународни уговори*, бр. 1/80; најзад, Бечку конвенцију о праву уговора између држава и међународних организација или између међународних организација (*Vienna convention on the law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations*) СФРЈ је такође потписала као један од иницијалних потписника, 21. марта 1986, али ни она, ни СРЈ, ни Србија до данас је није ратификовала, <http://untreaty.un.org/sample/EnglishInternetBible/partI/chapterXXIII/chapterXXIII.asp>, 30. мај 2008; в. ближе С. Ђорђевић „Кодификација права међународних уговора“ *Анали Правног факултета у Београду (Анали ПФБ)* 2/2006, 60–79.

² G. K. Walker, „Professional’s Definitions and State’s Interpretative Declarations (Understandings, Statements, or Declarations) for the 1982 Law of the Sea Convention“, *Emory International Law Review*, Fall 2007, 499–500.

тојећим. Панамеричка унија је усвојила другачији, флексибилнији приступ, чија се суштина састојала у томе да се уговор сматрао важећим између стране која је изјавила резерву и држава које су прихватиле резерву, а неважећим између државе која је изјавила резерву и држава које резерву нису прихватиле.³

Случај Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида (у даљем тексту: Конвенција о геноциду) поставио је начела,⁴ одобрена потом и од Генералне скупштине УН, слична оним којима се касније руководила Бечка конвенција.⁵

Савремени приступ питању резерви изводи се из Саветодавног мишљења Међународног суда правде (у даљем тексту: МСП) из 1951. године датом у случају резерви на Конвенцију о геноциду, у коме основни став гласи да „Држава која је изјавила резерву, и остала при резерви на коју су приговориле једна или више страна уговорница Конвенције, али не све, може се сматрати страном уговорницом Конвенције уколико је резерва у складу са циљем и наменом Конвенције, а у супротном се држава не може сматрати страном уговорницом у погледу Конвенције“.⁶

На наведени начин МСП је одступио од много ригиднијег система који је важио у Друштву народа, а за који су неки од судија сматрали да представља норму међународног обичајног права.⁷ Потом је Генерална скупштина поставила захтев Генералном секретару УН да усвоји овај нови приступ када поступа као депозитар вишестраних уговора.⁸

³ M. Fitzmaurice, *International Law*, (ed. M. D. Evans), Oxford University Press, Oxford 2003, 191.

⁴ „Циљ и сврха Конвенције о геноциду подразумевају да је била намера Генералне скупштине и држава које су је усвојиле да њоме буде обухваћен што већи број држава. Потпуно искључење из обухвата Конвенције једне или више држава не би само ограничило обим примене Конвенције, већ би значило одступање од ауторитета моралних и хуманитарних начела која су њена основа.“ *Reservations to the Convention On The Prevention And Punishment Of The Crime of Genocide, Advisory Opinion, International Court of Justice*, May 28, 1951, 1951 I.C.J. 15, 8, в. <http://www.temple.edu/lawschool/drwiltext/docs/genocide%20convention%20decision.pdf>, 30. мај 2008.

⁵ G. K. Walker, 500–501.

⁶ Саветодавно мишљење о резервама на Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, 12, в. напомену 4. *supra*. Суд је такође нашао да „уколико страна уговорница Конвенције приговори резерви у смислу да је сматра неспојивом са циљем и наменом Конвенције, она може сматрати да држава која је изјавила резерву није страна уговорница Конвенције... уколико пак, страна прихвати резерву као спојиву са циљем и наменом Конвенције, може државу која је изјавила резерву сматрати уговорницом Конвенције“.

⁷ Издвојено супротно мишљење судија Гереро (*Guerrero*), Мекнер (*McNair*), Рид (*Read*) и Хсу Мо (*Hsu Mo*), Саветодавно мишљење о резервама на Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, в. напомену 4. *supra*.

⁸ Резолуција Генералне скупштине УН 598 (VI), од 12. јануара 1952.

1.2. Појмовно одређење

Уколико се држава суочи са вишестраним уговором чији јој предмет, циљ и садржина скоро у целини одговарају, изузев појединих одредаба, може се одлучити за једну од две могућности: да не постане уговорна страна, или да то постане, истовремено изјављујући „било да се не сматра везаном појединим одредбама тог уговора, било да што се ње, као потписнице тог уговора тиче, поједине његове одредбе имају посебно и за њу прихватљиво значење. Ако држава изабере ову другу опцију и изјави тако нешто, сматра се да је ставила резерву“.⁹

„Резерве су формалне једностране изјаве којима се једна држава ограђује од извесних одредаба уговора, с тим да је тај део уговора уопште не везује, или тим одредбама даје одређен ограничен смисао“.¹⁰ Дакле, то су изјаве којима држава потписница утиче на права и обавезе из уговора, при чему такву своју интервенцију поставља као услов обавезивања уговором.¹¹ Резерве представљају технику која омогућава прилагођавање обавеза из вишестраног уговора потенцијалној уговорној страни, и то након окончаног процеса преговора и у околностима када је коначни текст уговора финализован, по иницијативи саме потенцијалне уговорне стране и на начин који она изабере.¹²

Бечка конвенција о уговорном праву из 1969. године, (у даљем тексту: Бечка конвенција) у чл. 2, ст. 1д, дефинише резерве на следећи начин: „Израз резерва означава једнострану изјаву, без обзира како је састављена и названа, коју даје држава приликом потписивања, ратификације, прихватања или одобрења одређеног уговора коме приступа, а путем које жели да искључи или измени правно дејство одређених одредаба уговора у погледу њихове примене на ту државу“.¹³ Пракса Генералног секретара УН у погледу утврђивања када се ради о резервама руководи се одредбама Бечке конвенције.¹⁴

⁹ N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *Droit International Public*, L.G.D.J., Paris 1999, 177.

¹⁰ С. Аврамов, М. Крећа, *Међународно јавно право*, Београд 1997, 399.

¹¹ Р.- М. Дурцу, *Droit international public*, Dalloz, Paris 2000, 258.

¹² J. Combacau, S. Sur, *Droit International publique*, Montchrestien, Paris 2001, 132.

¹³ Бечка конвенција о уговорном праву, *Службени лист СФРЈ, Међународни уговори и други споразуми*, бр. 30/72 чл. 2, ст. 1д; такође в. Treaty Section, U.N. Office of Legal Affairs, Treaty Handbook, U.N. Sales No. E.02/V.2 (2001), Речник, одредница: резерве, <http://untreaty.un.org/English/TreatyHandbook/hbframeset.htm>, 30. мај 2008.

¹⁴ Р. Т. В. Kohona, „Reservations: Discussion of Recent Developments in the Practice of the Secretary-General of the United Nations as Depository of Multilateral Treaties“, *Georgia Journal of International and Comparative Law*, Winter 2005, 422.

У стручној литератури се сматра да одређење резерви представља једно од најконтроверзнијих питања међународног права.¹⁵ У зависности од правно-политичког циља који држава изјавилац резерве жели да постигне, у пракси се изјаве које имају дејство резерви називају како „резервама“ (*reservation*), тако и „декларацијама“ (*declaration*), „схватањима“ (*understanding*), „интерпретативним декларацијама“ (*interpretative declaration*) или „интерпретативним изјавама“ (*interpretative statement*).¹⁶ На тај начин је терминолошки аспект посебно значајан извор сукоба у тумачењу и примени међународног права, будући да треба имати у виду да интерпретативне декларације (изјаве) представљају посебан институт међународног права, као што ће бити показано у другом и трећем делу овог рада.

Резерве у правом смислу речи су техника која се употребљава код вишестраних међународних уговора, док се стављање резерви на двострани међународни уговор у литератури превасходно сматра позивом на преговоре о измени уговора.¹⁷

Аргументи у прилог употребе резерви полазе од чињенице да оне омогућавају потенцијалним уговорницама да по својој мери „искроје“ уговор, тако да уговорни режим обухвата већи број држава, што је управо циљ вишестраних уговора.

Стављање резерви предмет је озбиљних критика: замера им се да нарушавају целовитост и уравнотеженост уговора.¹⁸ Контрастирање са двостраним уговорима, код којих су резерве практично беспредметне, јасно показује у којој мери је одступање од модела јединственог текста уговора оправдано искључиво захтевом за флексибилношћу у односу на велики број страна уговорница.

Приликом преговора поводом вишестраних уговора и њихове припреме, примена процедуре већинског система чини да усвојени текст садржи неизбежно одредбе које су неприхватљиве за мањинске државе, за које постоји опасност да се одреде да не приступе уговору, уколико би стављање резерви било забрањено.¹⁹ Међународни суд правде је јасан по овом питању: „Већински принцип, иако олакшава закључење мултилатералних конвенција, може учинити неопходним стављање резерви од стране појединих држава.“²⁰

¹⁵ G. K. Walker, 497.

¹⁶ P. T. B. Kohona, 422.

¹⁷ J. Combacau, 133. Наводе се специфични сродни институти. Такође, в. Р.-Н. Imbert, *Les réserves aux traités multilatéraux*, Pedone, Paris 1979, 504.

¹⁸ N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, 178.

¹⁹ *Ibid.*, 178–179.

²⁰ Саветодавно мишљење о резервама на Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, б, в. напомену 4. *supra*.

Значајни проблеми у примени установе резерви настављају да постоје, посебно у погледу оцене да ли је изјављена резерва у складу с циљем и предметом уговора, као и у погледу оцене изјава других уговорница у погледу прихватања или одбијања изјављене резерве.²¹ Управо је то био разлог укључивања питања резерви у план рада Комисије за међународно право УН 1993 године.²²

1.3. Облик и време изјављивања резерви

Резерва мора бити изјављена у писаном облику.²³ Како је приметио Ф. Хорн (*F. Horn*), у доба диференцираних поступака настанка вишестраних уговора постало је есенцијално да резерве буду записане како би биле регистроване од стране депозитара и како би депозитар могао о њима да обавести све заинтересоване државе. Према резерви о којој није примљено обавештење не може се одређивати. У случају необавештавања, друге државе не би могле да прихвате резерву или јој приговоре.²⁴ Специјални известилац А. Пеле (*A. Pellet*), у Шестом извештају о резервама на уговоре, потврдио је да резерва мора бити стављена у писаном облику.²⁵

Држава може ставити резерву у било којој фази обавезивања уговором. Према члану 19. Бечке конвенције тренутак за стављање резерве од стране одређене државе може бити у тренутку потписивања, ратификације, прихватања, одобравања или приступања уговору.²⁶

1.4. Недопуштене резерве

Члан 19. Бечке конвенције дозвољава држави да стави резерву, осим уколико: а) уговор изричито не забрањује резерву; б) уговор дозвољава само одређене резерве, међу којима се не налази резерва у питању; или в) ако је резерва, у свим осталим случајевима, неспојива са предметом и циљем уговора.²⁷

²¹ International Law Commission, *Seventh Report on Reservations to Treaties*, A. Pellet, U.N. Doc. A/CN.4/526/, 2002, 4, http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_526.pdf, 30. мај 2008.

²² M. Fitzmaurice, 194–195.

²³ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 23, ст. 1, 131, в. напомену 13. *supra*.

²⁴ F. Horn, *Reservations and Interpretative Declarations to Multilateral Treaties*, Amsterdam – New York – Oxford – Tokyo 1988, 44.

²⁵ International Law Commission, *Sixth Report on Reservations to Treaties*, A. Pellet, U.N. Doc. A/CN.4/518/Add.1, 2001, 64.

²⁶ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 19, 129, в. напомену 13. *supra*.

²⁷ *Ibid.*, 129. Као што је већ напоменуто, управо је оцена спојивости резерве с циљем и предметом уговора првенствени извор спорова у вези с резервама. Супротстављена су мишљења о томе да ли се предмет и циљ уговора имају тумачити према субјективном или према објективном критеријуму. G. K. Walker, 506.

Из ове одребе следи да је основно правило да су уговорне стране слободне да забране, ограниче или олакшају стављање резерви по својој вољи.

Многи уговори изричито забрањују резерве, као на пример, чл. 120. Римског статута Међународног кривичног суда.²⁸

Забрана резерви може бити и имплицитна. Такав је случај код Међународне организације рада (у даљем тексту: МОР), где се подразумева забрана стављања резерви на међународне конвенције рада, с обзиром на задатак МОР да униформише услове рада у свету. Б. Лубарда као разлог овакве специфичности међународног радног права наводи битна обележја међународних радних стандарда: универзалност и трипартизам, при чему наглашава да је „флексибилност међународних радних стандарда својеврсни супститут за евентуалне резерве“. Такође се наводи и неопходност очувања реципроцитета у зајамним обавезама према ратификованим конвенцијама.²⁹

Најзад, питање неспојивости изјављене резерве с предметом и циљем уговора највећи је извор спорова у вези с институтом резерви. У том погледу се посебно истичу уговори у области људских права: Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународни пакт о економским, социјалним, и културним правима и Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације према женама, привукли су велики број резерви и одговарајући број приговора.³⁰

У погледу недозвољених резерви, у литератури се диференцирају школа дозвољености (*permissibilité*) и школа супротстављивости (*opposabilité*) резерви. Припадници прве школе сматрају да се недозвољена резерва не може посматрати у светлу реакције других страна уговорница,³¹ док припадници друге школе сматрају да се важење резерве може утврдити тек ако се зна да ли је или није прихваћена од стране осталих страна уговорница.³²

Представник првог правца, Д. В. Баует (*D.W. Bowet*), посматра дозвољеност као примарно, а супротстављивост као секундарно пи-

²⁸ *Rome Statute of the International Criminal Court*, чл. 120, 61, <http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>, 30. мај 2008.

²⁹ Б. А. Лубарда, *Европско радно право*, Подгорица 2004, 31–32. Б. Лубарда такође истиче да, насупротив конвенцијама МОР, европско радно комунитарно право допушта стављање привремених резерви, и наводи пример уговора о приступању који предвиђају могућност установљења привремених резерви (5 година) на одредбу о слободном кретању радника путем билатералних уговора с приступајућом државом. *Ibid.*, 32–33.

³⁰ Р. Т. В. Kohona, 439.

³¹ D. W. Bowet, „Reservations to non-restricted multilateral treaties“, *The British Year Book of International Law* 1976–1977, 48/1978, 67–68, 88.

³² J. M. Ruda, „Reservations to treaties“, *Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye*, 1975–III, *Leyde Sijitff* 146/1977, 95–218.

тање, које се може поставити тек уколико је резерва дозвољена. Уколико се покаже, што је ствар прелиминарне анализе и тумачења уговора, да резерва није дозвољена, правна последица може бити или ништавост те резерве, или ништавост приступања уговору државе која је изјавила резерву. Реакције држава на резерву, пак, нису правно питање, већ питање политичке одлуке сваке од њих, без обзира да ли се одлуче да прихвате резерву, ставе приговор на резерву, или приговоре и на резерву и на ступање на снагу уговора између њих самих и државе изјавиоца резерве.³³ Насупрот томе, школа супротстављивости у потпуности заснива важење, укључујући дакле и дозвољеност резерви, на чињеници да ли су прихваћене од стране осталих уговорница.

1.5. Допуштене резерве

Неки међународни вишестрани уговори изричито одобравају одређене врсте резерви.³⁴ Неки, пак, вишестрани уговори дозвољавају стављање резерви, али под условом да су условљене унутрашњим правом. Према чл. 64. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода: „Свака држава може ставити резерву по питању одређене одредбе Конвенције, у мери у којој неки закон који је на снази на њеној територији није у складу са том одредбом.“

Уколико су резерве дозвољене уговором, да би имале правно дејство, није потребна сагласност осталих држава уговорница, будући да је таква сагласност већ дата прихватањем одредбе која дозвољава резерве. Чл. 20. ст. 1. Бечке конвенције наводи: „Резерва која је изричито дозвољена уговором не мора да буде доцније прихваћена од стране осталих држава уговорница, осим ако то уговор не предвиђа.“

Међутим, поједини аутори заступају став да чак и када уговор не садржи одредбе које дају право на формулисање резерви, ово право постоји и уговорне стране га могу користити.³⁵ У складу са Саветодавним мишљењем МСП поводом резерви на Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида, као и са резолуцијама Генералне скупштине УН које су уследиле, приступ Генералног секретара УН у својству депозитара вишестраних уговора у овом случају је да прихвати такве изјаве и о њима обавести стране уговорнице како би саме процениле правне последице истих.

³³ D. W. Bowet, 88.

³⁴ Тако, на пример, чл. 42. Конвенције о статусу избеглица из 1951. године; чл. 40. Европске конвенције о међународним аспектима стечаја из 1990. године дозвољава стављање резерви на поглавља II и III ове конвенције; Чл. 1. Стразбуршке конвенције од 5. фебруара 1992, о учешћу странаца у јавном животу на локалном нивоу дозвољава резерве на поглавља б и ц.

³⁵ B. Tchikaya, *Mémento de la jurisprudence du droit international public*, Hachette, Paris 2001, 62.

Чл. 20. ст. 3. Бечке конвенције предвиђа да „ако уговор представља оснивачки акт међународне организације, и ако о томе није друкчије одлучено, резерва захтева прихватање од стране надлежног органа те организације“.³⁶

1.6. Проблем стављања резерви на уговоре у области људских права

Као што је већ поменуто, питање спојивости резерви с предметом и циљем вишестраних уговора у области људских права често се поставља,³⁷ тако да на овом пољу несигурност режима прописаног Бечком конвенцијом у односу на резерве, односно несигурност укупног режима резерви, интерпретативних изјава и схватања, највише долази до изражаја. При том, у пракси се јављају и веома уопштено формулисане резерве, посебно у односу на конвенције о правима жена и деце.³⁸

Европски суд за људска права, уз Међуамерички суд за људска права, представља једно од ретких међународних тела са установљеним поступком за одлучивање о допуштености резерви.

Овај суд је у пресуди *Belilos*, од 29. априла 1988. године, први пут утврдио да једна изјава Швајцарске дата приликом ратификације Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода по свом дејству представља резерву, те да стога није допуштена на основу чл. 164. те Конвенције.³⁹ Суд је утврдио да је Швајцарска обавезана интегралним текстом ове Конвенције.⁴⁰ Од тада је овај суд наставио да примењује и усавршава ову доктрину. У својој чувеној пресуди *Loizidou*, од 23. марта 1995. године, суд је оценио ништавим ограничења *ratione loci* и *rationae materiae* којима је Турска условила

³⁶ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 20, ст. 3, 129, напомена 13 *supra*.

³⁷ Резерве, интерпретативне изјаве и схватања изјављују се у односу на конвенције у области људских права чешће него у односу на конвенције у било којој другој области. Е. Neumayer, „Qualified Ratification: Explaining Reservations to International Human Rights Treaties“, *Journal of Legal Studies*, June 2007, 398.

³⁸ На Међународну конвенцију о укидању свих облика расне дискриминације Саудијска Арабија је ставила резерву да неће примењивати ниједну одредбу која је у супротности с начелима исламског шеријатског права. Катар има сличну резерву у односу на Конвенцију против мучења, Брунеј, Цибути, Индонезија, Мауританија, Катар и Саудијска Арабија су изјавили опште изузимајуће одредбе у односу на одредбе Конвенције о правима детета, а Мауританија, Пакистан и Саудијска Арабија су учинили исто у односу на Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације према женама. У исту врсту спадају и уопштене резерве у односу на све одредбе вишестраних уговора које нису у складу са уставом одређене земље, Е. Neumayer, 408.

³⁹ G. Cohen – Jonathan, „Les réserves dans les traités institutionnels relatifs aux droits de l’homme: Nouveau aspects européens et internationaux“, *R.G.D.I.P.*, numéro 4, Pedone, Paris 919.

⁴⁰ *Belilos v. Switzerland*, Jugement 29 April 1988, Ser. A, No 132, paras. 52–55, 60.

прихватање надлежности Европске комисије за људска права и Европског суда за људска права за повреде људских права на Северном Кипру, позивајући се превасходно на текст Конвенције и праксу уговорница, а истовремено оценивши прихватање надлежности Комисије и Суда од стране Турске важећим на основу Конвенције и европског јавног поретка.⁴¹

Утврђено је да су се до сада државе с либерално демократским уређењем чешће јављале у улози изјавилаца резерви, као и интерпретативних изјава и схватања, у односу на основне конвенције о људским правима од било које друге групе држава. Будући да се ради о истим државама које су заступници идеје заштите људских права на међународном плану, у литератури је предложен закључак да ове државе сматрају резерве, интерпретативне изјаве и схватања легитимним механизмима индивидуализације права и обавеза из вишестраних уговора.⁴²

1.7. Приговори на резерве

Чл. 20. ст. 5. Бечке конвенције, у случајевима када уговор изричито не предвиђа могућност стављања резерви нити представља конститутивни акт међународне организације, даје државама рок од дванаест месеци од тренутка пријема обавештења од депозитара о изјављеној резерви, или од приступања уговору, који год да је тренутак каснији, да уложи приговор на резерву.⁴³ Уколико приговор буде изјављен након истека дванаест месеци, Генерални секретар га прослеђује само као „комуникацију.“ Сматра се да закаснили приговори не могу имати правне последице, већ искључиво моралне или политичке.⁴⁴

1.8. Повлачење резерви

У складу са чл. 22. Бечке конвенције, резерва или приговор на резерву може бити повучен у потпуности или делимично у сваком тренутку, без престанка држава које су евентуално изразиле престанак на резерву, осим уколико уговор не налаже другачије.⁴⁵

⁴¹ G. Cohen – Jonathan, „De la Commission à la Cour européenne des droits de l’homme“, *Actualité* 1994–1995, *R.T.D. eur.* (4) déc. 1995, 725, 919; *Loizidou v. Turkey* (Preliminary Objections), Judgment 23 March 1995, Ser A, No 310, paras. 15, 27, 89, 90, 95.

⁴² E. Neumayer, 422.

⁴³ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 20, ст. 5, 130, в. напомену 13. *supra*.

⁴⁴ P. T. V. Kohona, 445.

⁴⁵ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 22, 130, в. напомену 13. *supra*.

1.9. Правно дејство резерви и приговора на резерве

Као што је истакнуто у почетку, Бечка конвенција је кодификовала режим правног дејства резерви у значајно мекшем виду у односу на претходни који важио у оквиру Друштва народа.

Чл. 20. Бечке конвенције у ст. 4. уводи општи режим у случајевима када уговор изричито не предвиђа могућност стављања резерви, наравно под ограничењем чл. 19ц, тј. у одсуству случаја неспојивости резерве с предметом и циљем уговора. У складу с овим општим режимом, који се заснива на начелу реципроцитета и претпостављеној сагласности са изјављеном резервом, изражени пристанак државе изјавиоца резерве да буде обавезана уговором сматра се важећим чим макар и једна друга уговорница прихвати изјављену резерву, уговор ступа на снагу између државе изјавиоца резерве и сваке друге државе која резерву прихвати (при чему сагласно ст. 5. истог члана неизјављивање приговора у року од 12 месеци има дејство пристанка на резерву), а изјављивање приговора на резерву не спречава ступање уговора на снагу између државе изјавиоца резерве и државе приговарача, осим уколико то није намера државе приговарача (ст. 4б).⁴⁶

Дакле, између држава које су ставиле одређене резерве и оних које су их прихватиле, одредбе уговора су измењене онако како их одређују те резерве. Између држава које су ставиле резерву и држава које су приговориле на резерву, а без противљења да тај уговор ступи на снагу између њих, уговор ће се примењивати, осим одредаба на које се односила резерва.

Изузеци од описаног режима обухватају случајеве када су резерве изричито дозвољене уговором. Тада не морају да буду прихваћене од стране осталих држава уговорница, осим ако то уговор не предвиђа (чл. 20. ст. 1.), потом уколико ограничен број држава које су учествовале на преговорима, или предмет и циљ уговора, подразумевају да је примена уговора у целини битан услов пристанка сваке од уговорница, резерву треба да прихвате све уговорнице (чл. 20. ст. 2), као и када уговор представља конститутивни акт међународне организације, за важење резерве је неопходно прихватање од стране надлежног органа организације (чл. 20. ст. 3).⁴⁷

Чл. 21. Бечке конвенције сумира правна дејства резерви и приговора на њих. Изјављена резерва модификује садржину уговора обострано између државе изјавиоца и држава које нису приговориле на резерву, не утичући на садржину уговора између осталих уговор-

⁴⁶ Бечка конвенција о уговорном праву, чл. 20, 129–130, в. напомену 13. *supra*.

⁴⁷ *Ibid.*, 129–130.

ница (ст. 1. и 2), док изјављен приговор на резерву искључује примену одредаба уговора на које се изјављена резерва односи између државе изјавиоца резерве и државе приговарача, осим уколико се држава приговарач није супротставила ступању на снагу уговора између ње и државе изјавиоца резерве (ст. 3).⁴⁸

Очигледна је координираност чл. 20. ст. 4.б и чл. 21. ст. 3. Бечке конвенције, који оба предвиђају могућност да држава приговарач својим приговором на изјављену резерву искључи примену читавог уговора између себе и државе изјавиоца резерве.

Постоје различити ставови о последицама евентуалног утврђивања недопуштености резерве у случају институционалне, односно судске контроле примене међународног уговора. Први је да држава – изјавилац недопуштене резерве престаје бити уговорница. Пресуде Европског суда за људска права у случајевима *Belilos* и *Loizidou*, представљене у делу 1.б. овог рада, пример су става да се сама резерва има сматрати непостојећом, док је трећа могућност, која се заснива на решењу из члана 21. став 3. Бечке конвенције, да државу – изјавиоца не обавезује уговорна одредба у односу на коју је изјавила недопуштену резерву.⁴⁹

2. ИНТЕРПРЕТАТИВНЕ ИЗЈАВЕ

Поред резерви у савременој пракси срећемо и интерпретативне изјаве, које, у суштини, немају за циљ да искључе или ограниче примену појединих одредаба уговора, већ само да прецизирају њихов смисао.⁵⁰ Овакве изјаве „само утврђују значење иначе нејасних израза и одредаба уговора“.⁵¹ Сматра се да је највероватније Велика Британија дала прву интерпретативну изјаву, после Бечког конгреса 1815. године.⁵²

2.1. Појмовно одређење

Интерпретативне изјаве су једностране изјаве које могу бити дате у тренутку потписивања, ратификације или прихватања и по природи су објашњавајуће, тако да утврђују на који начин држава разуме своју уговорну обавезу у тренутку када се обавезује. Бечка

⁴⁸ *Ibid.*, 130.

⁴⁹ G. Cohen – Jonathan, 445.

⁵⁰ N. Q. Dinh, P. Daillier, A. Pellet, 178; в. и С. Ђорђевић, „Тумачење међународних уговора“, *Анали ПФБ* 2004/3–4, 399–446.

⁵¹ G. K. Walker, 510.

⁵² *Ibid.*, 507–508.

конвенција о уговорном праву се не бави питањем интерпретативних изјава. Комисија УН за међународно право уврстила је разматрање интерпретативних изјава у програм свог рада заједно са резервама, тако да се на интерпретативне изјаве односи неколико одредаба Водича за праксу који је издала ова Комисија.⁵³

У оквиру пројекта вишестраних уговора Комисије УН за међународно право (*ILC Multilateral Treaties Project*) усаглашена је следећа дефиниција интерпретативних изјава: „једнострана изјава... којом држава или међународна организација ближе одређује или разјашњава значење или обим који додељује уговору или појединим његовим одредбама.“⁵⁴

Поједини аутори се залажу за увођење елемента негативног одређења интерпретативних изјава у односу на резерве, дакле да поред позитивног одређења буде унето и да су то изјаве које нису усмерене на то да искључе или промене правно дејство било ког израза из уговора.⁵⁵

Овакве изјаве морају бити предмет пажљивог испитивања, будући да разликовање између резерви и неких облика интерпретативних изјава може бити врло захтеван задатак.⁵⁶ Уколико мењају обим обавезе, оне престају да буду изјаве и постају резерве. Правно дејство таквих интерпретативних изјава зависи од тога да ли је њихов циљ да понуде тумачење уговора које накнадно може и да се покаже нетачним („обична интерпретативна изјава“) или нуде тумачење које има бити прихваћено од осталих, у смислу да је ратификација уговора условљена посебним тумачењем неког његовог дела („квалификована интерпретативна изјава“).⁵⁷

Специјални извештај А. Пеле је у свом Седмом извештају о резервама констатовао исту класификацију: на оне интерпретативне изјаве усмерене строго на ближе одређење или разјашњење значења или обухвата уговора или неких његових одредаба, и на оне код којих изјавилац условљава своје приступање таквим одређењем или разјашњењем значења или обухвата уговора или неких његових одредаба. Последња врста је названа „условним интерпретативним изјавама“,

⁵³ *International Law Commission, Seventh Report on Reservations to Treaties*, A. Pellet, U.N. Doc. A/CN.4/526, 2002, 11.

⁵⁴ *International Law Commission, Text of Draft Guidelines on Reservations to Treaties Provisionally Adopted So Far by the Commission, Report of the International Law Commission on the Work of its Fifty-fifth Session*, 58 U.N. GAOR Supp. No. 10, U.N. Doc. A/58/10, 2003, 165, 168

⁵⁵ G. K. Walker, 509–510.

⁵⁶ M. Fitzmaurice, 195–196.

⁵⁷ D. M. McRae, „The legal effect of Interpretative declarations“, *B. Y.B.I.L.*, 1978, 160–161.

и констатована је снажна тенденција за изједначавањем правног режима оваквих изјава с режимом резерви.⁵⁸

2.2. Важење интерпретативних изјава

У стручној књижевности постоји сагласност да се уговорне стране морају сагласити с изјављеном интерпретативном изјавом како би она била обавезујућа између њих и изјавиоца. То би значило да је први корак ка обавезности датог тумачења превазилажење могућих тврдњи да интерпретативна изјава у ствари представља резерву и као таква потпада под уговорне одредбе о резервама, или у њиховом одсуству, под уговорно право које се односи на резерве. Други корак чинило би прихватање интерпретативне изјаве од других уговорница. Прихватање може бити и прећутно.⁵⁹ Интерпретативна изјава може се изразити у било ком тренутку.⁶⁰

Као што је већ речено, уколико је резерва предмет приговора стављеног од неке друге државе, одредбе на које се та резерва односи се не примењују између државе која је изразила резерву и државе која је ставила приговор. Уколико, пак, обична интерпретативна изјава буде изједначена с резервом у смислу да искључује или мења правно дејство одређених одредаба уговора, наступа последица која се састоји у неважењу, у правном односу између државе изјавиоца и државе приговарача, оних одредаба у односу на које је интерпретативна изјава дата. Насупрот томе, уколико обична интерпретативна изјава не буде изједначена с резервом, одбијање датог тумачења једноставно ће имати дејство у томе да држава изјавилац неће моћи да се држи таквог тумачења а да не повреди обавезе које јој припадају по датом уговору.⁶¹

2.3. Облик интерпретативних изјава

Иако се Бечка конвенција не односи на интерпретативне изјаве, обичајно и интерпретативно проширивање њених одредаба захтевало би да се интерпретативне изјаве дају у писаном облику у ситуацијама које се тичу уговорница Бечке конвенције.⁶² Сматра се да не

⁵⁸ International Law Commission, *Seventh Report on Reservations to Treaties*, A. Pellet, U.N. Doc. A/CN.4/526, 2002, 11.

⁵⁹ Отворено је питање колики је рок у коме држава треба да ћути да би се сматрало да се сагласила са интерпретативном изјавом. Најчвршћи ослонац изгледа да представља 12-месечни рок Бечке конвенције који се односи на прећутну сагласност с резервама. G. K. Walker, 519.

⁶⁰ G. K. Walker, 512.

⁶¹ D. M. McRae, 161.

⁶² G. K. Walker, 515.

постоји обичајно правило међународног права које захтева објављивање интерпретативних изјава и реакција на њих, осим, наравно, уколико уговор то захтева.⁶³

3. СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ РЕЗЕРВИ И ИНТЕРПРЕТАТИВНИХ ИЗЈАВА

Диференцирање да ли је једна једнострана изјава резерва или интерпретативна изјава, управља се према правном дејству које је усмерена да произведе.⁶⁴ У стручној књижевности се, дакле, истиче да не постоје јасни и несумњиви показатељи за такво разликовање.⁶⁵ Ф. Хорн наводи да је за резерве неопходно да изјава има „искључујуће“ или „модификујуће“ дејство на одредбе уговора.⁶⁶

Разлика између резерви и интерпретативних изјава још је мање јасна *in concreto* него *in abstracto*. Државе често имају тенденцију да заобиђу резерве, користећи интерпретативне изјаве с дејством резерви. Проста чињеница називања једне изјаве „интерпретативном“ не спречава да она буде квалификована као резерва. Депозитар приликом пријема интерпретативне изјаве нема моћ да пресуди да ли та изјава представља резерву, већ мора доставити њен текст свим заинтересованим државама.

Утврђивање да ли је реч о резерви или интерпретативној изјави, према Комисији за међународно право, задатак је који треба да буде предузет у доброј вери и на основу уобичајеног значења које се даје употребљеним изразима, у светлу уговора на који се изјава односи. Дужна пажња треба да буде дата намери државе или међународне организације о којој је реч у време кад је изјава формулисана.⁶⁷

Неки аутори заступају став да не треба разликовати правни режим резерви од квалификованих тј. условних интерпретативних изјава.⁶⁸

⁶³ *Ibid.*, 516.

⁶⁴ *Ibid.*, 509.

⁶⁵ F. Horn, 98: „Како међународно право и даље стално ишчезава и појављује се, ... и како правила која се односе на резерве остају један од најопскурнијих делова међународног уговорног права, начела која се односе на интерпретативне изјаве поводом уговора још мање су одређена.“ G.K. Walker, 540.

⁶⁶ F. Horn, 234–235.

⁶⁷ M. Fitzmaurice, 196.

⁶⁸ D. M. McRae, напомена 57 *supra*; International Law Commission, *Seventh Report on Reservations to Treaties*, напомена 58 *supra*.

Вредно је приметити начин на који су резерве и интерпретативне изјаве координиране у Конвенцији о праву мора из 1982. године: док чл. 309. Конвенције о праву мора забрањује резерве,⁶⁹ чл. 310. предвиђа могућност коришћења интерпретативних изјава, како би држава „ускладила своје законе и прописе са Конвенцијом, под условом да ове изјаве не теже да искључе или измене правни ефекат одредаба Конвенције...“.⁷⁰ На тај начин, члан који допушта интерпретативне изјаве тежи да измири државе које заступају забрану стављања сваке резерве и оних које право на стављање резерви сматрају изразом суверености.⁷¹ Како је то приметио Вињ (*Vignes*), иако је државама омогућено да правила тумаче на свој начин, оне не могу да поричу да одређено правило постоји.⁷²

4. СПОРАЗУМ О СТАБИЛИЗАЦИЈИ И ПРИДРУЖИВАЊУ КОЈИ ЈЕ СРБИЈА ПОТПИСАЛА

Након што је Европска унија (у даљем тексту: ЕУ) усвојила регионални приступ тзв. „Западном Балкану“ 1997. године, почев од 2000. године своје ширење на државе Западног Балкана (Албанију, БиХ, Хрватску, БЈРМакедонију, Црну Гору и Србију) остварује кроз споразуме о стабилности и придруживању, који су унеколико специфични у односу на остале споразуме о придруживању. Посебност ових споразума је у томе што, поред усмеравања ка приступању ЕУ, теже остваривању регионалне стабилности и сарадње. Поред самих споразума, процес стабилности и придруживања обухвата и трговинске олакшице и економску и финансијску помоћ.⁷³

Од стране представника Србије Споразум о стабилности и придруживању (у даљем тексту: ССП) парафиран је 7. новембра 2007, а потписан 29. априла 2008. године. У времену између ова два акта, 17. фебруара 2008. године, дошло је до противправног проглашења независности Косова, на међународно признатој територији државе Србије, територији аутономне покрајине Косово и Метохија. Од тренутка противправног проглашења независности до тренутка

⁶⁹ Конвенција о праву мора, *Службени лист СФРЈ*, Додатак, бр. 1/86, 1982, чл. 309, 140.

⁷⁰ Конвенција о праву мора, 1982, чл. 310, 140.

⁷¹ D.Vignes, „Les déclarations faites par les Etats signataires de la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer sur la base de l'article 310 de cette Convention“, *A. F.D.I.*, 1983, 716.

⁷² D. Vignes, 717–718.

⁷³ European Commission, Enlargement, The Stabilization and Association Process, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_en.htm, 30. мај 2008.

потписивања, 18 чланица Европске уније, страна уговорница ССП, признало је независност Косова, а након тога, до тренутка предаје овог рада у штампу, још две.

4.1. Да ли је ССП двострани или вишестрани уговор?

Преговори у циљу усаглашавања ССП-а вођени су првенствено између две стране, и уговор који је настао очигледно фактички настоји да представља израз сагласности воља две стране: Европске уније и Србије.

Начин на који је формулисано одређење уговорних страна на почетку ССП не даје јасан одговор на ово питање карактера уговора. С једне стране, очигледан је плуралитет уговорних страна – на почетку је речено да уговор потписују „уговорне стране Уговора о оснивању ЕЗ и Уговора о оснивању ЕЗ за атомску енергију и Уговора о ЕУ ... и ЕЗ и ЕЗ за атомску енергију“. Међутим, дата је и формулација да све наведене уговорне стране наступају „с једне стране“, док је држава Србија с друге.

У овој анализи би требало имати у виду и да ће тек евентуалним ступањем на снагу Лисабонског уговора, који је потписан 13. децембра 2007. године и тежи да замени неуспели Европски Устав, Европска унија стећи међународни субјективитет и тиме могућност да сама постане потписница међународних уговора. Из тога се може закључити да се до ступања на снагу Лисабонског уговора заједничко ступање у уговорне односе држава чланица Европске уније заједно с две европске заједнице, као у случају српског ССП, не може сматрати као наступање једне уговорне стране у смислу међународног статусног права, па према томе постоји снажан аргумент да се ССП који је Србија потписала сматра вишестраним уговором.

Материја којом се бави ССП покрива области које се делом налазе у надлежности Европских заједница (у даљем тексту: Заједница), а део је у надлежности држава чланица, за разлику рецимо од трговинских уговора који се баве материјом која се налази у надлежности Заједнице, а не и држава чланица, па је довољно да Заједница буде потписница са европске стране. Неопходно је да потписнице са европске стране буду и Заједница и државе чланице (ова чињеница отвара могућност закључивања Додатног споразума којим се омогућава да делови уговора о придруживању који се баве материјом из надлежности Заједнице ступе на снагу пре него што државе чланице ратификују споразум о придруживању, тј. док се та ратификација чека). На пример у Наслову IV – „Слободан проток робе“, ССП прописује права и обавезе Заједнице, док се већ на почетку следећег, Наслова V – „Кретање радника, пословно настањивање, пружање услуга, кретање капитала“, намеће обавеза државама чланицама Зајед-

нице поводом положаја радника који су држављани Србије. На дистрибуцију права и обавеза с обзиром на надлежности непосредно се односи чл. 134. ССП.⁷⁴

Из свега изложеног може се закључити да је најверније одређење ССП-а да се ради о уговору мешовитог карактера.

4.2. Чл. 135. Споразума о стабилизацији и придруживању и могућа примена интерпретативне изјаве

Уобичајени члан који одређује територију на којој се уговор примењује, модификован је ставом 2: „Овај Споразум се не примењује на Косову које је тренутно под међународном управом у складу са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 од 10. јуна 1999. године. Ово не доводи у питање садашњи статус Косова нити одређивање његовог коначног положаја према истој Резолуцији“.

Као што је поменуто, у периоду између парафирања и потписивања ССП наступила је супротстављеност најмање двадесет чланица Заједнице, с једне, и Србије, с друге стране, поводом положаја Косова и Метохије. Не улазећи у процену важења или ништавости потписа на ССП, с обзиром на концентрисаност спора на питање регулисано чл. 135. ст. 2. ССП, истиче се могућност да Србија приликом ратификације изрази интерпретативну изјаву у односу на поменути став, тј. да изјави своје разумевање положаја Косова и Метохије и одредаба ССП, које се на тај положај односе. Своје разумевање Србија би, имајући у виду текст ССП, имала могућност посебно да ослони и на Преамбулу, као и на члан 2. ССП, у којима се наводи низ основних аката чије ће поштовање представљати „основ унутрашње и спољне политике страна и чиниће суштинске елементе овог Споразума“.⁷⁵ Међу тим актима налазе се и Повеља УН и Завршни акт из Хелсинкија, који изричито гарантују неповредивост граница. У погледу овог аспекта од значаја је изјава Европског савета од 18. фебруара 2008. године, који је изразио став да у односу на ове акте Косово представља случај *sui generis*.⁷⁶

Чињеница да се у предметној ствари ради о начелном ставу државе Србије указивала би, у складу с мишљењем неких аутора о

⁷⁴ „За потребе овог Споразума, појам ‘стране’ значи Заједница, или њене државе чланице, или Заједница и њене државе чланице, у складу са њиховим одговарајућим надлежностима, с једне стране, и Република Србија, с друге стране.“, чл. 134. ССП.

⁷⁵ Чл. 2. ССП.

⁷⁶ *EU Council Conclusions on Kosovo*, 18 фебруар 2008, http://www.europa-eu.org/articles/en/article_7720_en.htm, 30. мај 2008.

природи интерпретативних изјава, управо на интерпретативну изјаву као одговарајућу форму за интервенцију у односу на значење чл. 135. ст. 2. ССП.⁷⁷

Аргументом у прилог изражавању става Србије о тумачењу чл. 135. ст. 2. може се сматрати садржина чланова 14, 15. и 16. ССП, који уводе за Србију обавезу регионалне сарадње, што државе које су признале независност Косова могу сматрати да се односи и на Косово.

Интерпретативне изјаве у циљу изражавања става о питањима међународно-правног положаја делова међународно признате државе у контексту европских интеграција употребљене су у спору између Турске и Кипра. Наиме, након уласка Кипра и других 9 држава у ЕУ 1. маја 2004. године, Турска је била позвана да потпише Додатни протокол уз Споразум из Анкаре из 1963. године, којим би царинска унија ЕУ и Турске била проширена на нове државе. Турска је 29. јула 2005. године потписала Додатни протокол, истовремено предавши и декларацију којом је прецизирала да потписивање протокола ни на који начин не може да се тумачи као признање Кипра. У одговору на то, Европска унија је 21. септембра 2005. године издала изјаву којом је изразила свој став да, између осталог, „изјава Турске не чини део Протокола и нема правно дејство на обавезе Турске у складу с Протоколом“, да ЕУ очекује недискриминативну примену Протокола, као и да је признање свих држава чланица неопходна компонента процеса придруживања.⁷⁸

5. ЗАКЉУЧАК

Иако регулисане Бечком конвенцијом о уговорном праву, резерве остају веома чест извор спорова, посебно у погледу одређивања када је резерва супротна предмету и циљу уговора, као и у погледу квалификације приговора на изјављену резерву. Интерпретативне изјаве потпадају под још нејаснији правни режим, будући да се на њих углавном примењују одредбе Бечке конвенције по аналогији, као и обичајно уговорно право. Квалификоване интерпретативне изјаве несумњиво се подводе под правни режим резерви. Разлико-

⁷⁷ G. K. Walker разликује схватања од изјава тако што су схватања „намењена само да разјасне или објасне питање које није од важности за уговор“, док се по њему изјаве користе „када се сматра суштински важним и пожељним да се да обавештење о одређеним питањима стратешког политичког опредељења и начелним питањима“, 2.

⁷⁸ S. Talmon, „The European Union—Turkey Controversy Over Cyprus or a Tale of Two Treaty Declarations,“ *Chinese Journal of International Law* (CHINESEJIL) 2006, 579.

вање интерпретативних изјава од резерви такође може да буде веома тешко.

С обзиром да је из перспективе текста ССП, спор између појединих држава чланица Европске уније и Србије поводом положаја Косова и Метохије концентрисан на чл. 135. ст. 2. ССП, постоји могућност да Србија интерпретативном изјавом своје тумачење ове уговорне одредбе практично понуди осталим чланицама ЕУ. Интерпретативне изјаве посебно се употребљавају у случајевима начелних и стратешких политичких опредељења држава.

Уколико би Србија свој став изразила путем резерве, за онај део ССП који се може сматрати двостраним, стављање резерве могло би се сматрати позивом на нове преговоре.

Из изложеног следи да уколико би Србија изразила условну (квалификовану) интерпретативну изјаву, и ако би та изјава била оцењена као резерва и то као недопуштена резерва од свих чланица ЕУ, постојала би опасност да читав ССП буде неважећи у односу на Србију. Уколико би, пак, Србија дала такву интерпретативну изјаву, али је не би поставила као услов за ступање на снагу ССП у односу на државе чланице Европске уније, евентуални приговори на изјаву од стране појединих држава чланица би одредбу поводом које је таква изјава дата, учинили неприменљивом између тих држава и Србије.

Маја Лукић,

Attorney-at-law, DEA in International Law and International Organizations at the University of Paris 1, Panthéon-Sorbonne, France

RESERVATIONS AND INTERPRETATIVE DECLARATIONS – CONCEPT AND POSSIBILITY OF THEIR APPLICATION TO THE STABILIZATION AND ASSOCIATION AGREEMENT

Summary

Serbia has recently signed the Stabilization and Association Agreement (SAA) with the European Union. A single clause of this Agreement – Article 135 Paragraph 2, which pertains to Kosovo and Metohia – stirred up the intense discussions, both in terms of policy and legal expertise. Consequently, it seems natural for Serbia to consider the option of making a reservation or an interpretative declaration with respect to that clause. This paper pays much more attention to the reservations than it

does to the interpretative declarations, honouring the comparative complexity of the international law rules pertaining to interpretative declarations, and the fact that the rules on reservations form a conceptual basis for the rules on interpretative declarations.

In Part I of this article, the author offers a definition of the reservations and describes them in detail, while in Part II she presents a much less developed legal framework of the interpretative declarations. Regulated by the Vienna Convention on the Law of Treaties, reservations remain a source of disputes, especially when it comes to the issue of qualifying objections to a reservation or determining whether a reserve is compatible with the object and purpose of a treaty or not. The legal status of interpretative declarations is even less clear, since rules of the Vienna Convention apply by analogy, along with international customary law. The author emphasizes practical delineation of the two mechanisms in the Part III of this article. In Part IV, the author analyses the possibility of making an interpretative declaration, for the purpose of reconciling the opposing views that arose around Article 135 Par. 2 of the SAA. On the question of whether SAA represents a bilateral or multilateral agreement, the author concludes that its nature is mixed.

If Serbia expresses its position by way of reservation, such an act would amount to invitation to the new negotiations with respect to the part of the SAA that may be regarded as bilateral. If, however, Serbia makes a qualified interpretative declaration, it could be regarded by EU member states as a reservation, even as an impermissible one, so the risk that the SAA may be invalidated in its entirety would appear. Finally, if Serbia chooses to make an interpretative declaration without setting its acceptance as condition for the SAA's entry into force, possible objections to the declaration by the EU members would only render the clause inapplicable with respect to which the reservation has been made.

Key words: *Reservations. – Interpretative declarations. – Stabilization and Association Agreement.*